

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJA
Vilniaus g. 33, LT-01506 Vilnius

Tikslas: Siekti geresnės žmonių sveikatos. Pozicija dėl NPP projekto

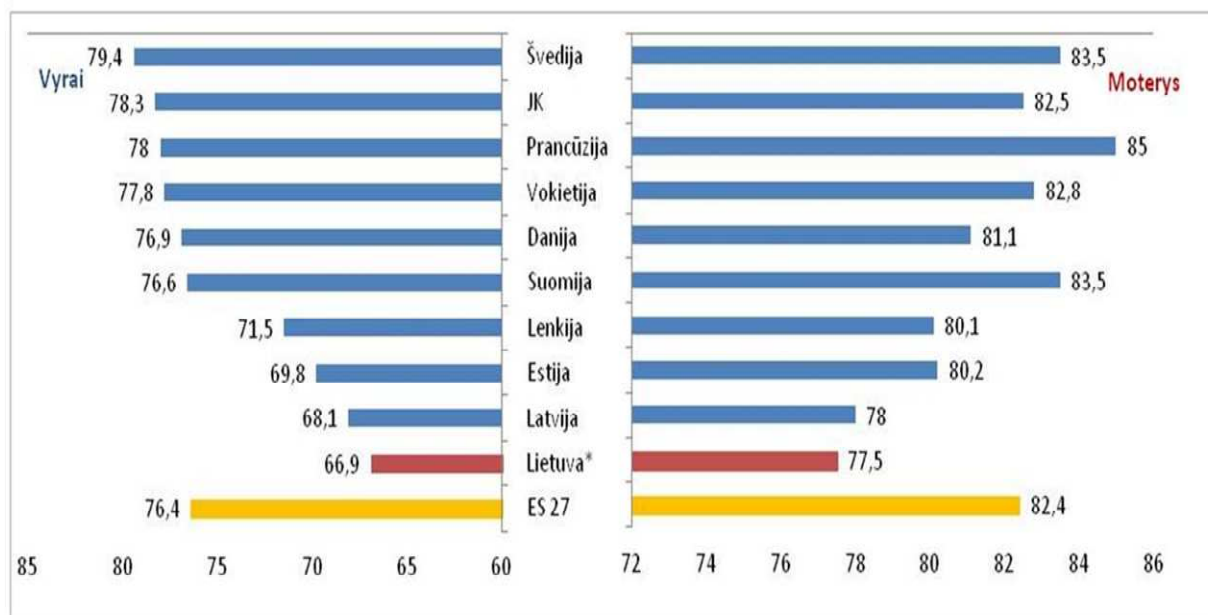
2012 m. spalio 8 d.

Sveikatos apsaugos ministerija

PAGRINDINIAI LIETUVOS ŽMONIŲ SVEIKATOS RODIKLIAI (GYVENIMO TRUKMĖS, MIRTINGUMO IR SERGAMUMO)

Lyginant Europos regiono šalis, stebimas Lietuvos sveikatos rodiklių atsilikimas nuo kitų šalių:

- VYRŲ IR MOTERŲ VIDUTINĖS TIKĖTINOS GYVENIMO TRUKMĖS (VGT) PALYGINIMAS SU KAI KURIOMIS ES ŠALIMIS 2009 M.

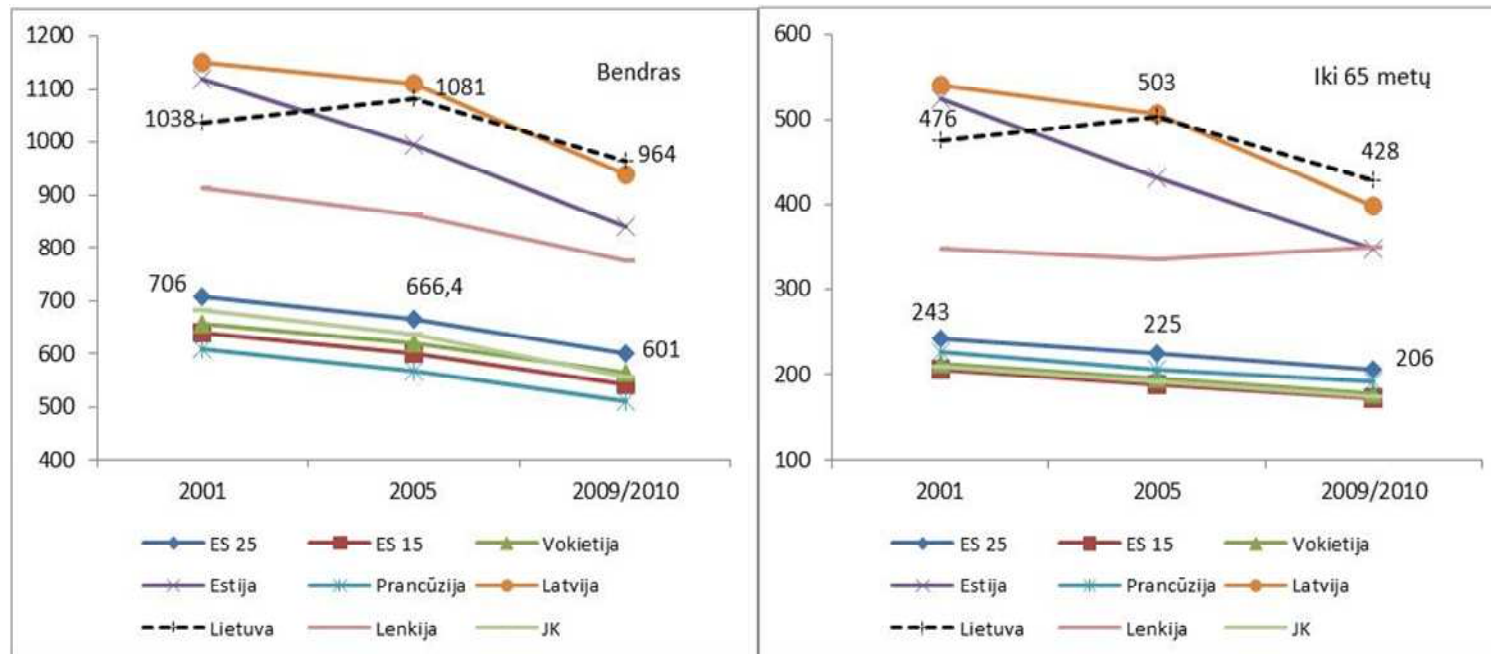
2011 metų duomenys

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Lietuvoje ypač didelis VGT atotrūkis tarp vyrų ir moterų – net 11 metų.

Didžiausias mirštamumas yra darbingo amžiaus (20-50 m.) gyventojų grupėse. Lietuva netenka ypač daug darbingo (15-65) amžiaus vyrų – 2010 m. duomenimis, šioje vyrų amžiaus grupėje mirčių dalis yra didesnė nei 70 proc. 2009/2010 m. Lietuvos gyventojų standartizuoto mirtingumo (100 000 gyventojų) rodiklis (SMR) iki 65 m. amžiaus grupėje buvo net 2 kartus didesnis už ES 25 šalių vidurkį:

Visų amžiaus grupių bendras ir gyventojų iki 65 m. amžiaus standartizuoto mirtingumo (100 000 gyventojų) rodiklis (SMR) Lietuvoje ir įvairiose ES šalyse 2001–2009/2010 metais (visos mirties priežastys)

Šaltinis: Eurostatas

NPP projekto rengimas

- 2012 m. vasario 28 d. 2014-2020 m. Komisijos posėdžio metu pateiktas SAM siūlymas dėl sveikatos kaip vieno iš horizontalaus prioriteto nustatymo, kadangi siekiant geresnės visuomenės sveikatos pagal kompetenciją privalo dalyvauti visi sektoriai – jokių argumentų ir komentarų pastabų nebuvo gauta;
- 2012 m. NPP prioriteto „Veikli ir solidari visuomenė” darbo grupės posėdžiuose žodžiu ir raštu teikti siūlymai dėl sveikatos kaip atskiro tikslo iškelimo – jokių argumentų ir komentarų nebuvo gauta;
- Strategijoje „Lietuva 2030” gegužės mėn. atsirado nuostatos dėl geresnės Lietuvos gyventojų sveikatos, t.y. tada kai 2012 m. balandžio 10 d. suformuotos darbo grupės iš esmės savo darbą baigė;
- NPP viešojo aptarimo metu gautos pastabos dėl sveikatos kaip vieno svarbiausių žmogaus vertybių nepakankamo dėmesio NPP projekte;
- 2012 m. rugsėjo 11 d. 2014-2020 m. Komisijos posėdyje sveikatos klausimų adekvataus atspindėjimo NPP projekte klausimai atidedami iki kito Komisijos posėdžio.

Strategija „Lietuva 2030”

- **Sumani visuomenė** – laiminga visuomenė, **kurioje** siekiama didesnio asmeninio ir ekonominio saugumo, tolygesnio pajamų pasiskirstymo, švarios aplinkos, užtikrinama socialinė ir politinė įtrauktis, **sudaromos plačios galimybės** mokytis ir tobulinti savo gebėjimus, **siekti geros žmonių sveikatos**.
- **Veikli visuomenė: savarankiška, sveika, savimi pasitikinti, kūrybinga ir iniciatyvi**
- Gera visuomenės sveikatos būklė užtikrina aktyvų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime. Sveikata vertinama kaip didžiausias turtas ir yra svarbi tiek asmens, tiek ir visuomenės gerovei, todėl sveika gyvensena yra nuosekliai ugdoma nuo pat mažens ir skiriamas ypatingas dėmesys ligų prevencijai bei sveikatos išsaugojimui.
- Ugdyti sveiką gyvenseną kaip svarbią veiklios visuomenės prielaidą. **Telkti visuomenės ir valdžios institucijų pastangas stiprinti visuomenės sveikatą: įgyvendinti alkoholio, tabako ir narkotikų vartojimo prevencijos priemones, didinti visuomenės supratimą apie sveikos gyvensenos naudą.**
- Plėtoti asmens sveikatos priežiūros paslaugas, kurios padidintų profilaktikos priemonių efektyvumą, plačiau taikyti tikslines visuomenės sveikatos stiprinimo priemones.
- Įtvirtintas rodiklis – **vidutinės sveiko gyvenimo trukmės pailgėjimas – 2 m.**

- Siekiant įvertinti NPP projekte numatomus įgyvendinti veiksmus, prisidedančius prie sveiko žmogaus-sveikos visuomenės formavimo, SAM 2012 m. rugsėjo 14 d. raštu kreipėsi į visas ministerijas dėl jų kompetencijos ribose NPP projekte planuojamų įgyvendinti veiksmų.
- Atsakymus pateikė:
 - Susisiekimo ministerija
 - Aplinkos ministerija,
 - Žemės ūkio ministerija,
 - Vidaus reikalų ministerija,
 - Socialinės apsaugos ir darbo ministerija,
 - Ūkio ministerija,
 - Kultūros ministerija.
- Atsakymų nepateikė
 - Finansų ministerija,
 - Švietimo ir mokslo ministerija
 - Energetikos ministerija

Rezultatai dėl sveikatos (ne)pakankamo atspindėjimo NPP (1)

Susisiekimo ministerija	Veiksmai iš esmės pakankami, tačiau reikalinga parinkti ir patvirtinti specifinius rodiklius bei jų siekiamas reikšmes
Aplinkos ministerija	Veiksmai iš esmės pakankami, reikalinga patvirtinti specifinius rodiklius bei jų siekiamas reikšmes. Reikalingi papildomi veiksmai dėl maudyklų rekreacinių zonų tvarkymo.
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Nurodyti veiksmai nėra pakankami. Ypač dėl profesinės sveikatos gerinimo. Svarstylini papildomi tiksliniai veiksmai sušalimų prevencijai, priklausomybės nuo narkotikų mažinimui, alkoholio ir tabako vartojimo mažinimo ir kt. srityse.
Ūkio ministerija	Nėra numatyta specifinių veiksmų. Reikalingi veiksmai sveikatai palankių produktų rinkoje gausinimui, jų prieinamumo gerinimui, alkoholio ir tabako vartojimo mažinimui, prekių ir gaminių saugos didinimui. Siūloma numatyti tikslinius veiksmus.
Kultūros ministerija	Veiksmai pagal kompetenciją iš esmės pakankami, siūloma patvirtinti specifinius rodiklius bei jų siekiamas reikšmes. Svarstylini papildomi tiksliniai veiksmai, tokie kaip žiniasklaidos mokymai savižudybių prevencijai ir pan.
Vidaus reikalų ministerija	Nurodyti veiksmai nėra pakankami. Ypač dėl savižudybių ir smurto mažinimo (ypatingai smurto artimoje aplinkoje mažinimui). Taip pat svarbi fiziniam aktyvumui reikalingos infrastruktūros: baseinų, sporto aikštelių prie gyvenamųjų namų plėtra – siūloma numatyti tikslinius veiksmus.
Žemės ūkio ministerija	Nurodyti veiksmai iš dalies pakankami. Tačiau pasigendama veiksmų pagal kompetenciją dėl sveikatai palankių maisto produktų pasiūlos ir paklausos didinimo, prieinamumo gerinimo – siūloma papildomai numatyti tikslinius veiksmus.
Finansų ministerija	Atsakymas nepateiktas. Ypatingai reikalingi veiksmai alkoholio ir tabako vartojimo mažinimo srityje.
Energetikos ministerija	Atsakymas nepateiktas.
Švietimo ir mokslo ministerija	Atsakymas nepateiktas. Reikalingi veiksmai planuojant ir rengiant tam tikrus sveikatos specialistus, skatinant ir vystant mokslinius tyrimus sveikatos, aktyvaus judėjimo infrastruktūros ugdymo įstaigose atnaujinimo ir sukūrimo srityse.

Išvada

- Nemažai veiksmų numatoma įgyvendinti, tačiau šiuo metu atskirų ūkio sektorių planuojami veiksmai yra pavieniai, nekoordinuoti, nepakankami ir nesudarantys prielaidų iš esmės pagerinti Lietuvos gyventojų sveikatą.

Kodėl dėl geresnės žmonių sveikatos reikalingi pokyčiai NPP projekte ?

Dabartiniame NPP projekte:

- Nėra iškeltas geresnės žmonių sveikatos siekiamybės tikslas, kas sąlygoja nekoordinuotus bei nepakankamus veiksmus tokio tikslo siekimui, o tai nesudaro prielaidų kryptingai planuoti ir įgyvendinti reikalingus veiksmus bei pasiekti teigiamų pokyčių sveikatos srityje (pvz. alkoholio ir tabako vartojimo mažinimo srityje iš esmės neplanuojami jokie veiksmai tų sektorių, kurie yra už tai atsakingi; sušalimai iš esmės nerūpi taip pat nei vienam ūkio sektoriui – todėl ir ateityje sveikatos sektorius tik kovos su šių veiksmų pasekmėmis ir kt.);
- Atskirų ūkio sektorių planuojamos įgyvendinti priemonės yra pavienės, chaotiškos, nesuderintos tarpusavyje ir nepakankamos sprendžiant opiausias su gyventojų sveikata susijusias problemas;
- Nėra specifinių rodiklių, leidžiančių vertinti ir matuoti efekto rodiklio - vidutinės sveiko gyvenimo trukmės pailgėjimo siekimą.
- Šio rodiklio siekimui **būtinai visų pagal kompetenciją ūkio sektorių kryptingas ir koordinuotas bendradarbiavimas;**
- Vien Sveikatos apsaugos ministerijos NPP numatomi įgyvendinti bei pavieniai, chaotiškai kitų ūkio sektorių veiksmai **nesudarys prielaidų iš esmės siekti gerų visuomenės sveikatos rodiklių;**

Sprendimų alternatyvos (1)

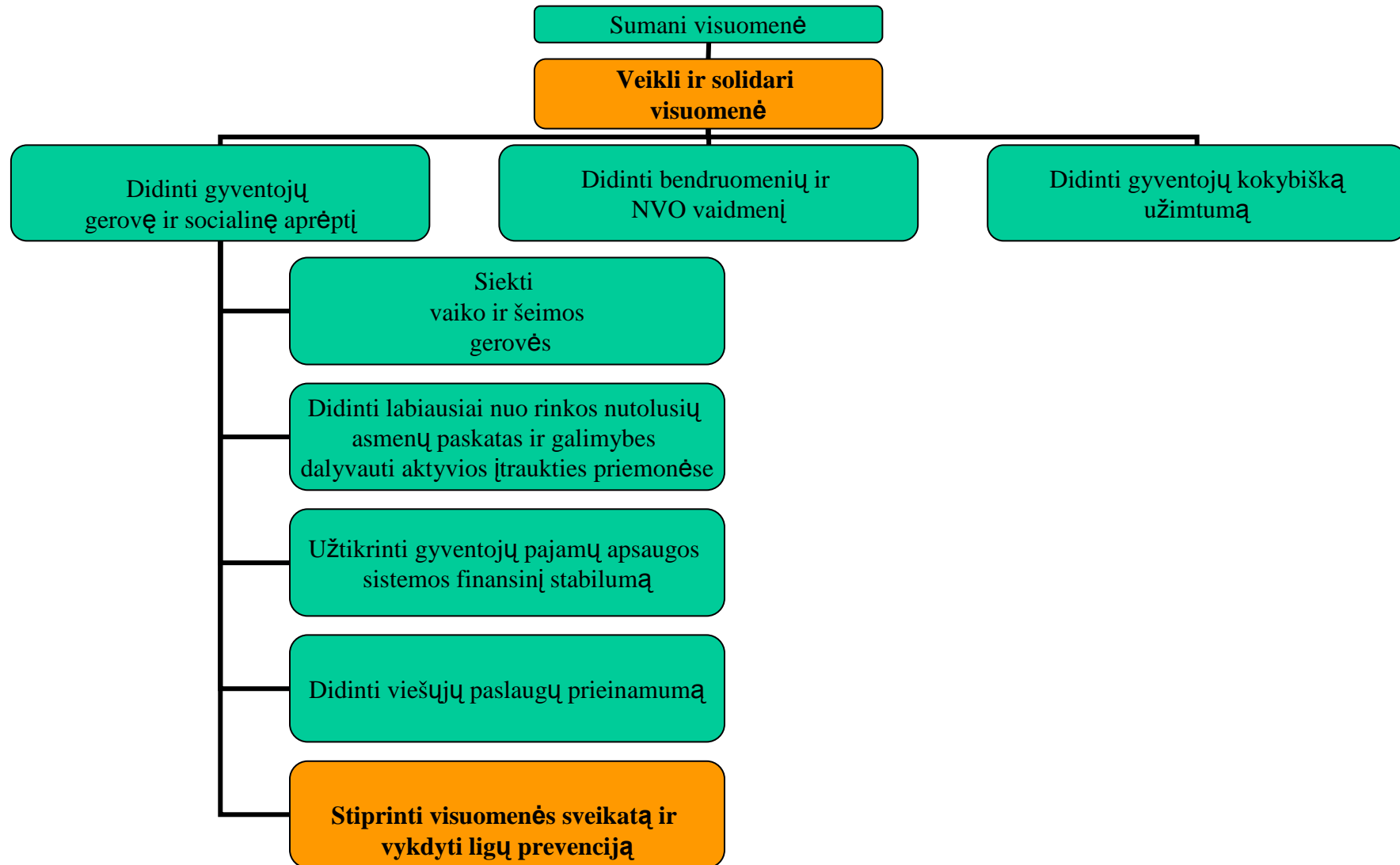
- **Patvirtinti horizontalų NPP prioritetą „Sveikas žmogus – sveika visuomenė” ir prioritetą „Veikli ir solidari visuomenė” atlikti techninio pobūdžio korekcijas.**

Privalumai

- 1) Valstybės dėmesys ir rūpestis gyventojų sveikata (didžiausia žmogaus vertybe), atsižvelgiant į šalies demografinius, gyventojų mirtingumo ir sergamumo rodiklius, senėjančią visuomenę;
- 2) Siekiant esminio Lietuvos gyventojų sveikatos būklės pagerėjimo, visuomenės sveikatos stiprinimas ir išsaugojimas taptų ne tik sveikatos apsaugos, bet ir daugelio kitų valstybės ūkio sektorių prioritetu, įgyvendinamu per įvairių ūkio šakų ilgalaikę strategiją.
- 3) Sudarytos sąlygos kompleksiškai, kryptingai ir koordinuotai suplanuoti reikalingus veiksmus dėl sveiko žmogaus – sveikos visuomenės, juos įgyvendinti ir pasiekti geresnius Lietuvos gyventojų sveikatos rodiklius;
- 4) Visi ūkio sektoriai turės savo veiksmams, atsakomybe bei atitinkamu finansavimu prisidėti prie Strategijoje „Lietuva 2030“ nustatyto tikslo – iki 2020 m. 2 metais pailginti vidutinę sveiko gyvenimo trukmę – pasiekimo.
- 5) NPP projekto viešojo aptarimo metu gautų esminių pastabų dėl žmonių sveikatos įvertinimas ir įgyvendinimas;
- 6) Sveikesnė visuomenė neatsiejamas šalies ekonominio augimo pagrindas;
- 7) Sprendžiama Lietuvos sveikatos sistemos 2011-2020 m. plėtros metmenyse, patvirtintuose LR Seimo 2011-06-07 sprendimu Nr. XI-1430, problema „17.3. p. nepakankamas kitų ministerijų ir institucijų įtraukimas į visuomenės sveikatos politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą. Įvairių ūkio sektorių plėtra nesuderinta su sveikos aplinkos išsaugojimo reikalavimais...”
- 8) Pagrindas įgyvendinti šiuo metu rengiamą Lietuvos sveikatos programą iki 2020 m., kuri bus tvirtinama LR Seimo nutarimu ir kurioje numatomas kitų ūkio sektorių indėlis siekiant geresnės visuomenės sveikatos.

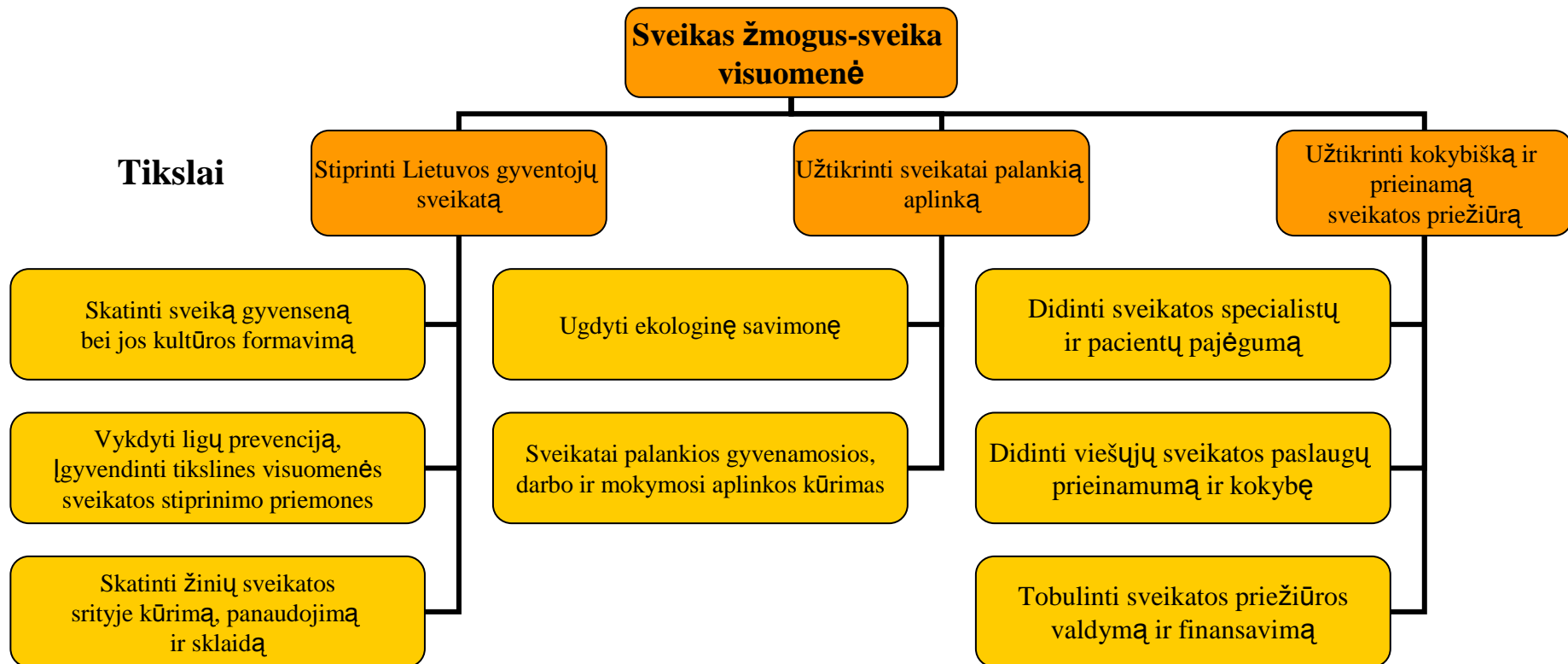
Papildomi veiksmai ir iššūkiai

- 1) Reikalingi papildomi veiksmai, t.y. sudaryti darbo grupę šio prioriteto veiksams ir rodikliams nustatyti.
- 2) Kai kurie ūkio sektoriai turėtų peržiūrėti pagal kompetenciją numatomus įgyvendinti veiksmus, esant poreikiui suplanuoti papildomus.

Horizontalus prioritetas

Sprendimų alternatyvos (2)

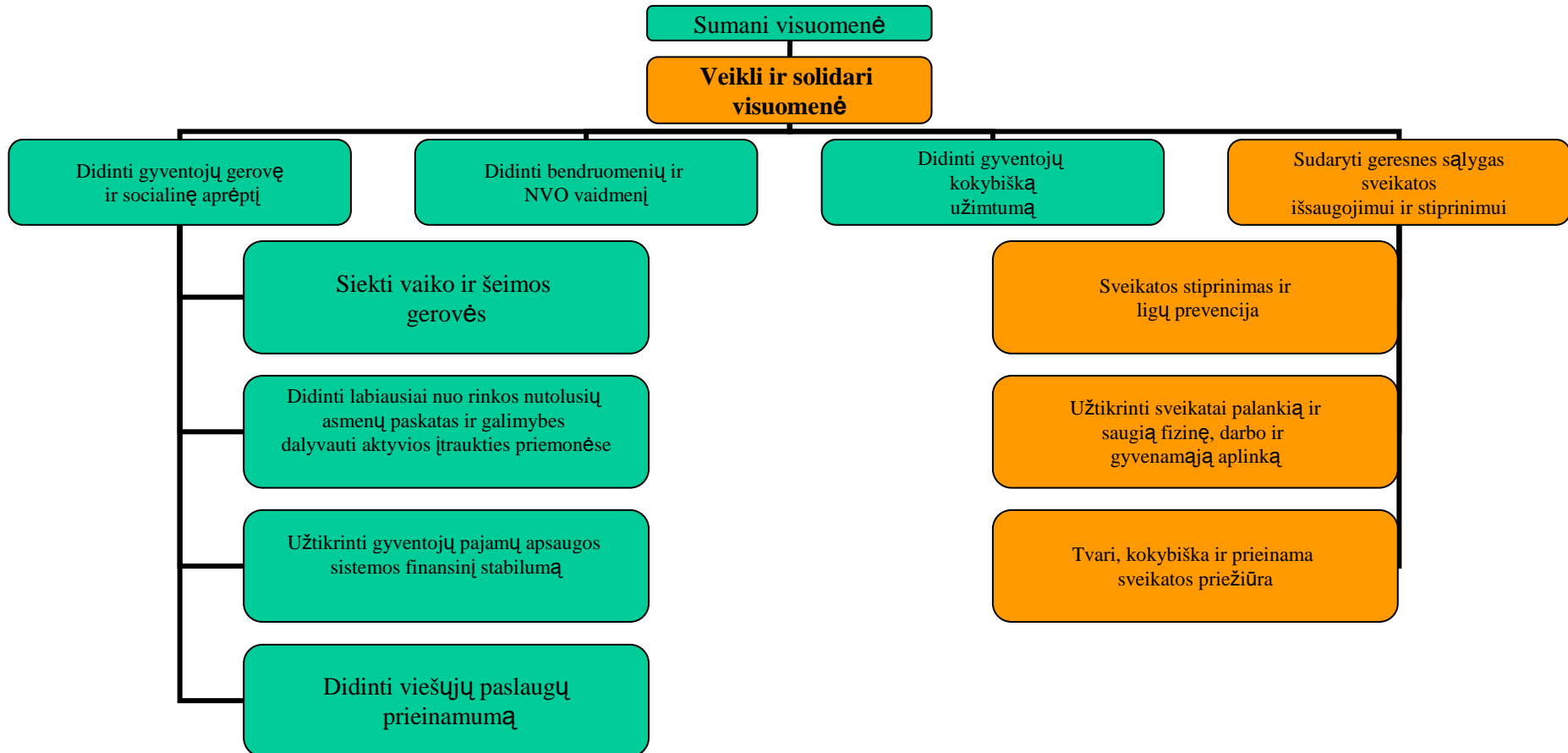
- **Prioritete „Veikli ir solidari visuomenė” iškelti atskirą tikslą dėl sveikos visuomenės, kuriame numatyti visus reikalingus veiksmus (kurių trūksta), o esamiems veiksams pagal ūkio sektorius įtvirtinti specialius rodiklius, kurie leistų matuoti atskirų ūkio šakų indėlį siekiant geresnės žmonių sveikatos.**

Privalumai

- 1) Valstybės dėmesys ir rūpestis gyventojų sveikata (didžiausia žmogaus vertybe), atsižvelgiant į šalies demografinius, gyventojų mirtingumo ir sergamumo rodiklius, senėjančią visuomenę;
- 2) Siekiant esminio Lietuvos gyventojų sveikatos būklės pagerėjimo, visuomenės sveikatos stiprinimas ir išsaugojimas taptų ne tik sveikatos apsaugos, bet ir daugelio kitų valstybės ūkio sektorių prioritetu, įgyvendinamu per įvairių ūkio šakų ilgalaikę strategiją.
- 3) Sudarytos sąlygos kryptingai suplanuoti reikalingus veiksmus dėl sveiko žmogaus – sveikos visuomenės, juos įgyvendinti ir pasiekti geresnius Lietuvos gyventojų sveikatos rodiklius;
- 4) Visi ūkio sektoriai turės savo veiksmams, atsakomybe bei atitinkamu finansavimu prisidėti prie Strategijoje „Lietuva 2030“ nustatyto tikslo – iki 2020 m. 2 metais pailginti vidutinę sveiko gyvenimo trukmę – pasiekimo.
- 5) NPP projekto viešojo aptarimo metu gautų esminių pastabų dėl žmonių sveikatos įvertinimas ir įgyvendinimas;
- 6) Sveikesnė visuomenė neatsiejama šalies ekonominio augimo dalis;
- 7) Sprendžiama Lietuvos sveikatos sistemos 2011-2020 m. plėtros metmenyse, patvirtintuose LR Seimo 2011-06-07 sprendimu Nr. XI-1430, problema „17.3. p. nepakankamas kitų ministerijų ir institucijų įtraukimas į visuomenės sveikatos politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą. Įvairių ūkio sektorių plėtra nesuderinta su sveikos aplinkos išsaugojimo reikalavimais...”
- 8) Iš dalies pagrindas įgyvendinti šiuo metu rengiamą Lietuvos sveikatos programą iki 2020 m., kuri bus tvirtinama LR Seimo nutarimu ir kurioje numatomas kitų ūkio sektorių indėlis siekiant geresnės visuomenės sveikatos.

Trūkumai:

- 1) Reikalingi papildomi veiksmai, t.y. pratęsti darbą Veiklios ir solidarios visuomenės prioriteto darbo grupėje, siekiant galutinai suformuoti reikalingus veiksmus ir rodiklius šiame tikslu koordinuojant su esamais tikslais ir uždaviniais;
- 2) Rizika, kad kiti ūkio sektoriai atskiram tikslui prioritete Veikli ir solidari visuomenė nebus suinteresuoti siūlyti ir įgyvendinti papildomų veiksmų dėl sveikesnės visuomenės ir tokiu būdu nebus sudarytos prielaidos esminiams gyventojų sveikatos pokyčiams;
- 3) Reikalingi papildomi veiksmai parenkant ir nustatant rodiklius šiuo metu numatytais atskirų ūkio sektorių veikloms, prisidedančioms prie sveiko žmogaus-sveikos visuomenės.

Nepriėmus sprendimų (1) arba (2)

Esama padėtis:

- Nesudarytos sąlygos kryptingam, koordinuotam geros gyventojų sveikatos siekimui, sprendžiant opiausias su sveikata susijusias problemas;
- Valstybės dėmesio stoka viename iš esminių strateginių dokumentų didžiausiai žmogaus vertybei atsižvelgiant į Lietuvos sveikatos rodiklius;
- Pavienių, chaotiškų nekoordinuotų veiklų, kurios manytina prisideda prie geresnės žmonių sveikatos, įgyvendinimas, šių veiksmų įgyvendinimui panaudotos lėšos, tačiau nesudarančios prielaidų iš tiesų išspręsti su žmonių sveikatos išsaugojimu ir stiprinimu susijusių problemų;
- Nepakankama kitų ūkio sektorių pagal kompetenciją atsakomybė už geresnių gyventojų sveikatos rodiklių pasiekimą.

- Sveikatos apsaugos ministerijos siūlymas pasirinkti 1 alternatyvą:

Patvirtinti horizontalų NPP prioritetą „Sveikas žmogus – sveika visuomenė”

ir

prioritete „Veikli ir solidari visuomenė” atlikti techninio pobūdžio korekcijas.